

Невена Јанићијевић
Факултет за културу и медије
Београд
nevenajm@yahoo.com

https://doi.org/10.18485/ai_diskurs_pobede.2019.ch10
821.134.2(82).09-992 Че Гевара
355:929 Че Гевара

ДНЕВНИЧКИ ЗАПИСИ ЕРНЕСТА ГЕВАРЕ – РАЂАЊЕ РЕВОЛУЦИОНАРА

У својим дневничким записима објављеним под називом *Дневник мотоциклисте*, Ернесто Гевара, млади лекар пореклом из богате аргентинске породице, одлучује да са пријатељем Албертом Гранадом, обиђе Латинску Америку (такозвани пут „панамерикана“) на мотоциклу, од Аргентине, Чилеа и Перуа (где обилазе колонију лепрозних), до Колумбије и Венецуеле. Гевара је на том путу доживео многа изненађења, видевши сву беду, сјај и очај становништва Јужне Америке, пожелео је да нешто промени и то је урадио у годинама које су уследиле, поставши један од стожера револуционарне борбе за правду и једнакост. Његов бритак ум, саосећање са ближњим, описи природе и сналажење у непознатом окружењу по прашумама, прашњавим путевима или рекама су главне одлике овог дневничког записа, које ће у великој мери бити и окосница његовог будућег живота. Та „Велика Америка“ га је из корена променила, ту се родио један нови Гевара, нама познат као „Че“.

Кључне речи: Гевара, Латинска Америка, дневнички записи.

Да би се разумео развојни пут младог Ернеста Че Геваре, од студента медицине из богате аргентинске

породице до револуционара и борца за права потлачених и сиромашних, морају се имати у виду прилике у Латинској Америци које су се десиле још у 19. веку на прагу модернизма.

Хоакин Сантана Кастиљо у свом есеју *Ушојија, идентитет и интеграција о хиспаноамеричкој мисли: Критика* наводи ставове чувеног револуционара и мислиоца Хосеа Мартија, који се суочио са проблемом модерности на тлу Латинске Америке и упозорио на проблеме и опасности које она са собом носи, одбијајући да прихвати оно учено европско и избаци варварско-цивилизацијску противречност, на којој се базирала европска мисао насупротив хиспаноамеричкој, сматрајући да је то кључни елеменат ка модернизацији тек ослобођених земаља од стега шпанског и португалског колонијализма. По њему, права супротност се налазила управо између лажне ерудиције и природе. Да би се пронашао начин да се схвати и разуме латиноамерички континент са свим својим манама, лошим условима, различитостима од европског света, мора да се одбаци оно европско које му се намеће као решење, да би се кренуло неким новим путем. При томе он не негира достигнућа европске мисли и науке, само сматра да морају да се прилагоде његовом тлу које је комплексно у тражењу сопственог идентитета. Тај варварско-цивилизацијски аргумент европских освајача је био инструмент за оправдавање освајања и колонизација Новог света. Овим питањем су се бавили водећи интелектуалци оног времена настојећи да досегну ниво развоја и напретка, у својим тек стеченим новим земљама, у односу на европске. Реализација процеса који води ка модерности била је другачија од европске и имала је неколико фаза: 1. Симбиоза између великопоседника и модернизације; 2. Олигархија – аграрна, у недостатку буржоазије омогућава модернизацију која одговара

њеним интересима; 3. Губитак повезаности градова са провинцијама, где модеран град постаје супротност заосталој провинцији, и на крају владавина олигарха која је изузетно ауторитарна, па је познато да је већина латиноамеричких држава у 19. веку била под влашћу диктатора (и у 20. веку такође). Нажалост, развој и напредак нису били неопходни за демократизацију политичких односа, то јест понашали су се супротно томе.

Кастиљо цитира и Леополда Зеу који у својој књизи *Филозофија и хиспаноамеричка култура*, сматра да Латинска Америка, колонизиована од стране Европљана, у 19. веку улази у „необичну авантуру“, јер она се налази пред пред новим модерним светом за који није спремна.

Симон Боливар (ујединитељ и мислилац) те расуте латиноамеричке државице тек стечене независности види као „мали људски род“, ни европски и северноамерички, где власт мора бити у складу са својом природом и посебностима. А да би дошло до модернизације потребно је прихватити сопствене одлике и одбацити стране узоре (2006: 148).

Кастиљо помиње и трећег мислиоца, Мариатегија, који мисли да је хиспаноамеричка револуција једна од етапа у светској револуцији. Она је, следећи марксистичку мисао, антиимперијистичка, пољопривредна, национална, она обухвата читаво друштво. Социјалистичка револуција је процес радикалне промене људских односа, она обухвата економију, друштво у целини, менталитет и културу сваког појединца. Али он подвлачи да је Латинска Америка нешто посве друго од Европе, тако да канони нове социјалне правде морају бити у складу са њеном природом (он ту не негира допринос науке и буржујске филозофије). По њему је тај нови социјализам, кога он зове марксизам, отворен и креативан, и не бежи од дијалога и критике. Јер прави револуционари, по њему, знају да историја не почиње

од њих, што се наравно види у утицају претколумбовских цивилизација (у овом случају Инка, Мариатеги је Перуанац), као и митова коју представљају целокупну слику новог друштва. Његове идеје нису евроцентричне, оне су против еволуционе и линеалне историје, коју са собом носи прогрес. Да би се разумео латиноамерички човек, Мариатеги сматра да и сама револуција мора да буде посматрана из њихове тачке, као нешто посебно и другачије, те он не прихвата ону штуру схему буржоазија-пролетеријат. Латиноамеричко друштво у целини је скуп различитости, стварност је тамо вишеслојна, па самим тим и марксистичке идеје морају бити такве, прилагођене тлу на коме су настале. Мариатеги није само давао значај класама, већ и етничкој припадности, а то је по њему једна од кључних тачака у стварању новог света на темељима старог.

Сто година касније, ствари у пракси се нису много промениле, али су идеје мислилаца из 19. века остале да чекају повољан тренутак када ће бити могућа радикална промена и револуција у земљама Латинске Америке. До средине 20. века, великопоседници имају власништво и над земљом и над људима који тамо раде и живе, где се диктатори смењују на мапи Латинске Америке пуних сто година. Млади лекар Ернесто Гевара, кога је једно путовање по континенту Јужне Америке заувек променило и усадило му идеје о социјалној правди за све, доживеле су своју манифестацију крајем педесетих година, када је у кубанској револуцији свргнут диктатор Батиста, а на власт дошао Фидел Кастро, спроводећи марксистичке и социјалне идеје на латиноамеричком тлу.

Социјална и друштвена револуција, зачета у списима Мариатегија, посматрање Јужне Америке као посебног тла, које са својим различитостима није успело да се прилагоди савременом друштву је изродило тотали-

тарна друштвена уређења, која су неминовно дошла до свог краја. Слика о уједињеној Америци (Јужној) је и у 19. и у 20. веку била и остала недостижни сан, који су сањали многи, па и Ернесто, али, читајући ове записе младог лекара који ће тек постати револуционар, остаје нада да је промена за бољим друштвом могућа.

Дневнички записи Ернеста Че Геваре, које је написао његов архивар из Хаване, представљају „његова стремљења, успоне и падове, као и живописне авантуре током истраживачког путовања по Јужној Америци“.

Његов отац у предговору описује сина као саосећајног човека, племенитог срца, који је за њега био тајна. Тек касније је схватио да се он борио за права сиромашних, а да би их разумео за то је било потребно да путује, „да буде непосредни сведок њиховог тегобног живота, како би се на прави начин борио против узрока, а не да попут неког туристе фотографише лепе пределе и ужива у пејзажу. Једино је на тај начин, са толиким саосећањем и вољом, племенитог срца и тако пожртвовано, он могао да подели патњу и тешкоће живота који је, нажалост, судбина милиона људи“ (Че Гевара 2005: 12).

Књига почиње поглављем са необичним насловом – „Хајде да појаснимо ствари“, где два пријатеља Ернесто и Алберто, упућена једно на другог, проводе девет месеци на заједничком путу од Аргентине, преко Перуа, Колумбије до Венецуеле. За себе каже да се после тог пута вратио измењен као човек. Ернесто је човек великих идеала, он воли ту Латинску Америку, диви јој се, али је не познаје. Своје путовање ће назвати „лутање око наше 'Америке са великим А'“.

Ернесто потиче из богате породице и све што зна о друштву је из угла више класе којој је све на дохват руке. Ипак, он са пријатељем Албертом има намеру да посети острво лепрозних у Перуу – Ернесто као студент медицине, а Алберто као биолог.

Крећу ка океану године 1952. на мотору који зову „Моћан“ и улазе у авантуре на путу који их чека. Ернесто још нема ниједан изграђен политички став о друштву, он жели да заврши факултет медицине када се врати с пута. У месту Чоеле Чоела, Ернеста савладавају грип и напад астме, те мора да одлежи неколико дана. Проблеми са мотором и путовање по прашњавим друмовима Латинске Америке, тегобни су и доносе и смех и невоље. У тим првим данима двојица младића сву пажњу посвећују храни, мотору и месту где ће преноћити. Ускоро стижу у Чиле. У књизи има и неколико писама упућених Ернестовој мајци. Она су нежна и пуна бриге за породицу, где укратко описује своје доживљаје на путу. Млади путници наилазе на разне недаће, од олуја, побеснелих животиња, недостатка хране, али дух да се стигне на острво лепрозних не јењава. Један амерички лекар на путу му је рекао: „Стићи ћеш тамо си кренуо, ти имаш петљу“. Ернесто осећа како се одваја од свега познатог, од породице, од девојке, једино битно је његова мисија да стигне до острва. Он и Алберто причају о лепри у Чилеу, а њихов боравак је пријатан, чак постају и стручњаци за лепру, нису више само прашњави путници. Међутим, безбрижно путовање се у потпуности мења када им мотор престане да ради, а путници су у прилици да путују како знају и умеју: пешке, камионима, аутобусима. Из те нове перспективе, Ернесто ће видети неку другу земљу, натопљену тугом и немоћи обичних људи, радника, који често нису имали новца ни хране за један дан. Та слика људи који живе од данас до сутра, поставила је неке нове приоритете у животу младог Чеа, да се бори за правду и мало више пристојног живота за те људе.

Нова авантура где више нису „витезови друма“ већ само „два аутостопера са ранцем на леђима“, даје

обрисе једног новог света, света обичних људи који се свакодневно боре за егзистенцију. Ернесто кроз књигу даје и омаж Латинској Америци, описујући лепоте Чилеа, Перуа, престонице Инка, Куско. Успут су ступали у контакте са докторима, покушавали да помогну локалном становништву, гледали „људе који немају будућност“ и желели да промене нешто у друштву. Те промене ће доћи тек касније, са кубанском револуцијом, али идеја о бољем друштву, праведнијем за све а не само за богате, родила се управо на том путу.

Не могу да претпоставим колико ће дуго трајати садашње друштвено уређење (засновано на апсурдној идеји касте), али зато је дошао тренутак да владе престану да се хвале својим врлинама и почну да троше више новца, много више новца за финансирање социјалних пројеката. (Че Гевара 2005: 67)

Такође Ернесто схвата да је његов позив да лута, да посматра свет око себе, нигде не пуштајући корена. Први пут се сусреће са комунистичким идејама које су биле лоше примљене у то доба (1952. година) и не разуме зашто је комунистички отров „опасан за друштво“, јер он тежи ка бољем сутра, ка животу без глади. За њега је то пут разума, где ће потлачени добити дуго очекивану наду.

Обилазећи руднике у Чилеу, сусрећу се са тешким животним условима тамошњег становништва. Сурова клима, ветрови и пустиње доприносе још туробнијем погледу на живот у тим пределима. Рудници опстају а концесије које већином држе странци, Немци или Енглези, представљају један од највећих извозника бакра на свету. Ернеста највише погађају гробови умрлих рударара. Такође, Ернесто ће се у књизи осврнути и на друштвене и економске прилике у Чилеу. Од тога да

има само неколико бесплатних болница, до тога да је стандард у Чилеу нижи него у Аргентини. Плате су мале, а незапосленост велика. Политичка сцена је такође разнолика, од диктаторски настројених политичара, до оних који би национализовали руднике (иако се зна да је већина рудника у Перуу у рукама САД), па би тако једина опција била сукоб са северним суседом, који због инвестиција може да изврши и економске и политичке притиске где год су им интереси угрожени.

Даље се нижу описи предела кроз које пролазе, неукротива природа, бујна и дивља, и остаци старих, давно изумрлих, цивилизација. Често иду пешке по неприступачним и суровим пределима на високим надморским висинама, што посебно штети Ернестовом здрављу, јер болује од астме.

У Перуу откривају цивилизацију Инка, посећују Куско и Мачу Пичу. Сусрећу се са Индијанцима Аимара и њиховим неуспелим покушајима да се адаптирају у савремено модерно друштво. Несрећна судбина тих Индијанаца, који сматрају да ће им кап шпанске крви донети бољитак у животу, иако ће увек остајати на маргини друштва, сиромашни и третирани као нижа класа (раса) људи која се бори за свој идентитет. По мишљењу неких образованијих становника тих регија једино образовање и побољшање животног стандарда може да ублажи „успављујуће дејство коке и алкохола“. Ипак, Ернесто Куско види на другачији начин:

То је Куско чија слика жалосно извире из тврђаве уништене глупошћу неписмених шпанских конквистадора, напуштених руинираних храмова, опљачканих палата и лица измучених Индијанца. Тај Куско вас позива да постанете ратник и да, са штапом у руци, браните слободу и живот Инка. (Че Гевара 2005: 106)

Он види и шпански утицај у изградњи црква и катедрала, као што је она подигнута на темељима бога сунца Интија. Он осећа и ратника Шпанца, који без милости осваја ново тле у име шпанске круне. На крају поглавља закључује да је видевши остатке умрлих цивилизација Инка, у Мачу Пичу, схватио да „пред собом има чист израз расе која је била надмоћнија у обе Америке“ (2006: 107).

Путници долазе у Уамбо, прву колонију лепрозних, где су страшни услови, без лабораторије и хируршке сале, на месту препуном комараца. Пут даље на север постаје све тежи, услови све лошији, често су без хране и смештаја за ноћ.

Укрцавају се и на брод, где се Ернесто бори са марцима и нападима астме и, упркос свему, успева да ужива у природи на реци Укајали у Перуу. Здравље му се погоршава, тешко дише иако је примио чак четири инјекције адреналина. Стижу у Икитос, и даље до колоније лепрозних, где као и раније увиде да су услови врло лоши. Све је то ново искуство за њих, а Ернесто слави свој 24. рођендан окружен људима који су им необично захвални, једноставни и који се труде да своје дане проведу што могу боље. Посећују индијанско племе Јагуа, које се слабо храни, прича на свом индијанском језику, а шпански разуме врло мало.

Улазе у Венецуелу, а Ернесто пише писмо мајци, где описује боравак у колонији која, кад све све узме у обзир, и није тако лоше место. Пацијенти који без прстију свирају уз помоћ дрвених штапића су оставили јак утисак на Ернеста и Алберта, јер су у њима видели трачак наде и вере да се са мало тога може постићи много. Пут их даље води до Каракаса, такође сиромашне земље, лоших путева, али су људи пријатни па је путовање подношљиво. Њихов пут се ту завршава. Ернесто се враћа

у Буенос Ајрес, а Алберто одлази за Мајами. Последњи записи Ернестови се тичу људи који живе у Каракасу, ту има и црнаца и Португалаца, који су у непрестаној борби за преживљавање. Црнци су лењи, жељни провода, а Европејци вредни и напредују и намећу се чак и кад нису амбициозни. Па ипак, посета једној породици у сиромашном делу града где безуспешно покушава да се слика са децом, наводи га на мисао да ти људи који живе у беди имају неко достојанство. Они су непопустљиви према западном начину живота, дубоко укореењени у своју колонијалну прошлост.

Ернесто је открио један нови свет, њему до тада потпуно непознат, састављен од белаца, Индијанаца и црнаца. Пролазећи кроз непрегледне прашуме, сурове планине, које одликује још хладнија и суровија клима, он је разумео да је свет разнолик, пун противречности и лепоте у исто време. Искрено је саосећао са проблемима локалног становништва, у жељи да им помогне на свој скроман начин као лекар. Идеје о правди, о бољем друштву и социјалним условима за све, постале су окосница у годинама које су следиле.

Вера у боље сутра, у победу потлачених, настаје на том путу, а један сусрет са необичним Европљанином отвара му смернице којом стазом он треба да крене и шта треба да очекује од живота. Он му напомиње да су млади људи пуни елана да се боре за своју слободу, али да им недостаје образовање, па би такве револуције донеле доста изгубљених живота. Јер по њему суштина је у прилагођавању, па за Ернеста каже:

Такође, знам – а то неће променити ток историје или твоје мишљење о мени – да ћеш умрети са стиснутом песницом и стегнутом вилицом, савршеном манифестацијом борбе и мржње, а то је зато што ти ниси симбол (неки неживи пример), ти си аутентичан члан друштва

које треба да буде уништено; дух кошнице говори кроз твоја уста и читава се у твојим делима. Користан си као и ја, али не увиђаш колико је користан твој допринос друштву које те жртвује. (2016: 180)

После тих речи, млади Ернесто је знао да ће он бити такав, да ће „јуришати на барикаде, да ће умрљати своје оружје крвљу“, јер само тако је могуће да се дође до слободе. Немирни дух младог лекара је тада, на том путовању, постао звезда водиља, касније познатом револуционару, Че Гевари. У тим бесаним ноћима, под сјајем звезда, Че Гевара је схватио који путем треба да крене.

И ове дневничке белешке које је оставио у аманет нама читаоцима, само су још један путоказ, како се постаје победник, како се бори, чак и онда када је борба неједнака.

Непуних 6 година после, Ернесто, сада већ познат као Че, биће на челу војске која је свргнула диктаторски режим на Куби и донела, макар донекле, социјалну правду и боље услове живота на Куби. Че Гевара неколико година после револуције постаје и министар индустрије и као амбасадор Кубе путује по свету, али несталан дух младог истраживача, путника без корена, опет се буди и он наставља револуционарну борбу активно у Африци, Конгу а потом и у Боливији. Са непуних четрдесет година, 1967. године, бива ухапшен од боливијанске војске и погубљен по наређењу председника Барриентоса.

Можда је млади Че знао шта га чека, када је на последњим страницама свог дневника написао „и видим себе жртвованог истинској револуцији“, а нама само остаје захвалност што је један такав човек живео у наше доба и није одустајао од борбе, иако је знао своју судбину.

Извори и литература

Castillo, Joaquin Santana. „Utopía, Identidad e Integración en el Pensamiento Latinoamericano: Valoraciones críticas“. Cuba: La Habana, 2006. Веб, 30.10.2018.

Че Гевара, Ернесто. *Дневник мотоциклисте*. Београд: Народна књига, Алфа, 2005. Штампано.

Nevena Janićijević

ERNEST GEVARA'S DIARY RECORDS – THE BIRTH OF A REVOLUTIONARY

In his diary, published under the title *The Diary of a Motorcyclist*, Ernesto Guevara, a young doctor, originally from a rich Argentine family, decides to visit Latin America (the so-called “Pan-Americana” road) with his friend Albert Granada on a motorcycle from Argentina, Chile and Peru (where they visit the leprosy colony), to Colombia and Venezuela. Guevara experienced many surprises along that road. Having seen all the misery, splendor and despair of the South American population, he wished to change something, and he did so in the ensuing years, becoming one of the pillars of the revolutionary struggle for justice and equality. His keen mind, compassion for his fellow man, descriptions of nature and finding himself in an unfamiliar environment across rainforests, dusty roads or rivers are the main features of this diary entry, which will largely be the turning point of his future life. That “Great America” changed him from the ground up, and then one new Guevara was born, better known as “Che.”